

Józef Magnuszewski

Prace z pogranicza literackiego polsko-zachodniosłowiańskiego

Biuletyn Polonistyczny 3/9, 53-58

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ertiel, Kuprin, Wieriesajew, Bunin, żeby wymienić najznakomitszych. Analiza przyczyn i konsekwencji tej popularności jest przedmiotem badań polskiej rusycystyki. Problematyka polska w literaturze rosyjskiej przełomu wieku XIX i XX jest tematem pracy habilitacyjnej dra Z. Barańskiego na Uniwersytecie Wrocławskim, Z. Barański jest ponadto autorem nie wydanej jeszcze rozprawy "Korolenko i literatura polska".

Z dwudziestowiecznych dziejów polsko-rosyjskich stosunków literackich obroniona została /Uniw. Kijowski/ praca doktorska F. Nieuważnego pt. "Majakowski w Polsce międzywojennej" /pracę przygotowuje się do wydania w Polsce/. T. Sielicki z Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawił rozprawę doktorską pt. "Klasycy prozy rosyjskiej w Polsce międzywojennej", dotyczącą twórczości Turgieniewa, Dostojewskiego, Tołstoja i Czechowa. W katedrach Krakowskiej i Warszawskiej przygotowane są rozprawy: "Gorki w Polsce" /J. Lenarczyk/, "Poezja Jesienina w Polsce" /Wł. Piotrowski/ oraz "Proza radziecka lat dwudziestych w Polsce okresu międzywojennego" /J. Urbańska/. W pewnej mierze podsumowaniem i syntezą powojennych wysiłków badawczych i popularyzatorskich rusycystów polskich będzie dwutomowa historia literatury rosyjskiej, która ma zastąpić zasłużoną i wysłużoną Historię literatury rosyjskiej A. Brücknera. Praca nad tą historią obliczona jest na dwa lata. Ponadto wynikiem wspólnej pracy polskich ośrodków rusycystycznych są haska dotyczące literatury rosyjskiej w mającym się ukazać leksykonie literackim.

S. Fiszman

Kierownik Pracowni Literatur
Wschodniosłowiańskich Zakładu
Słowianoznawstwa PAN

PRACE Z POGRANICZA LITERACKIEGO POLSKO-ZACHODNIOŚLAWIAŃSKIEGO

Badania w zakresie pogranicza polsko-zachodniosłowiańskiego skupiają się głównie w trzech ośrodkach: w Warszawie, Krakowie i Poznaniu, a najważniejszym w tej chwili czasopismem tej specjalności poświęconym jest wydawany w Warszawie przez Polską Akademię Nauk "Pamiętnik Słowiański" /dotąd 10 tomów/. Zawiera on głównie rozprawy historycznoliterackie i historyczne, materiały, recenzje i notatki. Wiele z zamieszczonych tu prac odnosi się do Słowiańszczyzny Zachodniej i pogranicza literackiego polsko-zachodniosłowiańskiego.

Drugim ważnym periodykiem będzie przejęte przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk i reaktywowane czasopismo sławistyczne "Slavia Occidentalis", poświęcone językoznawstwu, historii literatury i historii. Po

wznowieniu tego wydawnictwa ukaże się będący już w druku tom XX. Przygotowany t. XXI ma przeważnie historycznoliteracki charakter.

Poza tym prace z pogranicza polsko-zachodniosłowiańskiego ukazują się, jak wiadomo, nieraz w "Pamiętniku Literackim", "Przeglądzie Zachodnim" i innych.

W a r s z a w a

Badania koncentrują się w Pracowni Filologii Zachodniosłowiańskiej Zakładu Słowianoznawstwa PAN oraz przy Katedrze Filologii Słowiańskiej U.W. Z ośrodka warszawskiego wyszło w ostatnich latach kilka obszerniejszych publikacji dotyczących pogranicza literackiego polsko-zachodniosłowiańskiego. Świecki, mieszczańsko-ludowy nurt w stosunkach literackich polsko-czeskich okresu Renesansu ukazuje studium J. M a g n u s z e w s k i e g o "Frantowe prawa w literaturze czeskiej i polskiej" /Z polskich studiów slawistycznych, t.2, Warszawa 1958/, zreferowane na IV Międzynarodowym Kongresie Slawistów w Moskwie - i dokonana przez tegoż autora rekonstrukcja "Tragedii żebraczej" /wyd.2 w: Dramaty staropolskie. Antologia. Oprac. J.Lewański, t.1, Warszawa 1959/. Wiele materiałów dotyczących związków obozów Reformacji zawierają dwie publikacje książkowe J. Ś l i z i ń s k i e g o: Rękopisy Braci Czeskich, Wrocław 1958 oraz z działalności literackiej Braci Czeskich w Polsce /XVI-XVIIw./, Wrocław 1959. Czasów nowożytnych dotyczą dwie rozprawy J. M a g n u s z e w s k i e g o: "Polskie glosy do życia i twórczości Jakuba Barta-Cisńskiego" "Pamiętnik Słowiański" t. IX/ i "Juliusz Słowacki w literaturach zachodniosłowiańskich" "Pamiętnik Słowiański" t.X; przedtem w materiałach sesji Słowackiego/. Pierwsza ukazuje wyczerpująco powiązania z polską kulturą największego poety łużyckiego, druga zaś daje szczegółowy obraz oddziaływania polskiego romantyka na najbliższy nam językowo teren słowiański /Czechy, Słowacja, Łużyce/ w powiązaniu z procesami rozwojowymi danych literatur.

Z ważniejszych prac przygotowywanych i zaawansowanych wymienić trzeba następujące:

Pracownia Filologii Słowiańskiej Zakładu Słowianoznawstwa PAN

doc. J. M a g n u s z e w s k i: 1. Polski romantyzm a literatury zachodniosłowiańskie

2. Roman Zmorski a Łużyce.

doc. J. Ś l i z i ń s k i: Kontakty E.Muki z Polakami na tle jego korespondencji.

Prace wykonywane pod kierunkiem doc. J. Magnuszewskiego

St. asyst. R. Piotrowska: Działalność słowianoznawcza Towarzystwa Przyjaciół Nauk Warszawskiego do r. 1832 /praca doktorska/

asyst. J. Russocka: Polonica literackie na łamach Slovanského přehledu 1898-1914.

Pod kierunkiem doc. J. Ślizińskiego:

Aspir. E. Madany: Stosunki literackie polsko-czeskie w dobie Renesansu /praca doktorska/.

Poza tym w Pracowni prowadzone są zespołowe prace bibliograficzne i materiałowe /R. Piotrowska i J. Russocka pod kier. doc. J. Magnuszewskiego/:

1. bieżąca kartoteka polonistów na łamach czeskiej i słowackiej prasy literackiej oraz 2. rejestracja artykułów i rozpraw historycznoliterackich i krytycznych dotyczących literatur zachodniosłowiańskich a drukowanych w czechosłowackich czasopiśmie naukowych.

Pod kierunkiem doc. Ślizińskiego /B. Jaroszewicz-Kleindienst, E. Madany i St. Bylina/ prowadzona jest rejestracja: 1. rękopisów zachodniosłowiańskich i listów autorów czeskich, słowackich i łużyckich w zbiorach polskich oraz 2. listów pisarzy polskich w zbiorach czeskich, tudzież gromadzenie mikrofilmów tych materiałów i sporządzanie odpowiednich katalogów.

Katedra Filologii Słowiańskiej U.W.

doc. J. M a g n u s z e w s k i: Rekonstrukcja "Frantowych praw" na podstawie unikatów staroczeskich

doc. J. Ś l i z i ń s k i: Korespondencja J. I. Kraszewskiego z Czechami /oddane do druku jako książka/.

Zarówno w Zakładzie Słowianoznawstwa PAN jak i przy Katedrze Filologii Słowiańskiej U.W. badania dotyczą nie tylko pogranicza literackiego. To też wymienione tu prace stanowią część szerszej zakrojonych planów.

K r a k ó w

Badania skupiają się w istniejącym przy Katedrze Filologii Słowiańskiej U.J. Zakładzie Historii Nowszych Literatur Słowiańskich. Kierownikiem Zakładu był prof. T. S. Grabowski. Z ośrodka krakowskiego wyszły w ostatnich latach m.in. następujące obszerniejsze publikacje:

M. B o b r o w n i c k a: "Studia nad twórczością Juliusza Zeyera", Kraków 1959 /zagadnienia "pogranicza" literackiego zajmują tu stosunkowo niewiele miejsca/ oraz rozprawy: "Juliusz Zeyer a polski mesjanizm",

Slavia 1958 nr 3 i "Recepcja Juliusza Zeyera wśród Młodej Polski", "Zeszyty Naukowe Uniw. Jagiellońskiego" 1959 /szereg uściśleń i nowych ustaleń co do polskich zainteresowań Zeyera i przyjęcia jego utworów w Polsce. /W ramach wydawnictw U.J. ukazała się także praca W. K o t a : "Bronisław Grabowski a Słowiańszczyzna zachodnia"/1959/, informująca o życiu i działalności nieustrudzonego popularyzatora wiedzy o Słowianach w drugiej połowie XIX w.

Z prac przygotowywanych wymienić tu należy:

prof. T.S. G r a b o w s k i: Józef Dobrovský - monografia "ojca slawistyki", w której omówiono także jego polskie kontakty.

doc. M. B o b r o w n i c k a: 1. Recepcja dramatu czeskiego na polskich scenach,

2. Franciszek Kvapil a polska literatura poromantyczna - praca dotyczy wielce zasłużonego czeskiego tłumacza i popularyzatora poezji polskiej;

st.asyst. W. K o t : Edward Jelinek a Kraszewski.

Ponadto w ośrodku krakowskim prowadzi się pod kierunkiem prof. T.S.Grabowskiego prace nad kontynuacją "Bibliografii słowianoznawstwa polskiego" E.Kołodziejczyka. Chodzi o uzupełnienie tego cennego źródła informacji, doprowadzonego do r. 1908, danymi z okresu do drugiej wojny światowej.

W Krakowie, podobnie jak w Warszawie, pogranicze literackie polsko-zachodniosłowiańskie stanowi jeden z odcinków badań slawistów-literaturoznawców.

P o z n a ń

W Poznaniu są dwa aktywne warsztaty naukowe, w których uprawia się slawistykę literacką: Katedra Historii Literatur Słowiańskich Uniwersytetu /kierował nią prof. Stefan Wierczyński/ i Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, przy którym zorganizowano Pracownię Slawistyczną Historycznoliteracką o kierunku zachodniosłowiańskim. W przeciwieństwie do Warszawy i Krakowa w Poznaniu nie ma obecnie slawistyki jako odrębnego studium uniwersyteckiego, toteż w praktyce badania slawistyczne prowadzone są w powiązaniu z polonistyką. Na odcinku literackim koncentrują się one na zagadnieniach polsko-zachodniosłowiańskich. Z publikacji, jakie w ostatnich latach wyszły z pracowni poznańskich, wskazać należy

przede wszystkim drugie, zmienione wydanie "Średniowiecznej prozy polskiej" Bibl.Narodowa, seria I nr 68; Wrocław 1959, w opracowaniu S. W i e r c z y ń s k i e g o. Zarówno w studium wstępnym, jak i w komentarzach, a także w bibliografii uwzględniony został tu problem wpływów czeskich, tak ważny w historii polskiego języka literackiego i piśmiennictwa staropolskiego. Stosunków literackich polsko-zachodniosłowiańskich w XIX w. dotyczy obszerny artykuł J. D u t k o w s k i e g o "Sprawy literackie czeskie, słowackie i łużyckie na łamach Tygodnika Ilustrowanego w latach 1880-1894" /Zeszyty Naukowe UAM, Filologia 2, 1958/.

Oddany został do druku opracowany przez prof.prof. S. W i e r c z y ń s k i e g o i Wł. K u r a s z k i e w i c z a zbiór "Polskie legendy średniowieczne" /dla Biblioteki Pisarzy Polskich PAN, Seria I/. We wstępie historycznoliterackim omówiono stosunek legend polskich, zwłaszcza o św.św. Aleksym i Dorocie, do czeskich oraz ich odbicie w literaturze ludowej czeskiej i polskiej.

Ważniejsze prace będące w toku przygotowania lub ukończone.

Katedra Historii Literatur Słowiańskich Uniwersytetu Poznańskiego

prof. S. W i e r c z y ń s k i: 1. Stosunki literackie i kulturalne polsko-czeskie w czasach dawnych /w toku/.

2. Kierownictwo pracami nad Czeską bibliografią Adama Mickiewicza /wydawnictwo wspólne Czeskiej i Polskiej Akademii Nauk/ - na ukończeniu.

st.asystent J. K w i l e c k a: Sprawy słowiańskie na łamach "Biblioteki Warszawskiej" /zebrano materiały/.

st.asystent J. D u t k o w s k i: Polskie przekłady "Babuni" Bożeny Němcovej /ukończono/.

Prace doktorskie pod kierunkiem prof. Wierczyńskiego:

J.Dutkowski: Proza czeska na gruncie polskim w okresie pozytywizmu

K.Feliczak: Fr. Kvapil jako tłumacz romantyków polskich

T.Muchowska-Wawrzyniakowa: Janosik z Tarchowej w legendzie ludowej oraz literaturze słowackiej i polskiej.

Z innych prac przygotowanych przy Katedrze:

A.Hartliński: Związki Edwarda Jelinka z Wielkopolską.

Pracownia Sławistyczna Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

Pod kierunkiem prof. S. Wierczyńskiego kontynuuje prace nad Bibliografią stosunków literackich polsko-zachodniosłowiańskich /czeskich, słowackich, łużyckich/, nadto ma w swoim planie zespołowe opracowanie dziejów słowianoznawstwa i słowianofilstwa w Wielkopolsce w w.XIX i XX.

Dla dopełnienia obrazu wspomnieć trzeba jeszcze dwie poznańskie placówki naukowe: Instytut Zachodni, który nawiązując do swych tradycji powołał w roku bieżącym osobną Sekcję Czechosłowacką /kierownik doc. St. Zajchowska/ - i Poznańską Pracownię Bibliograficzną IBL opracowującą pod kierunkiem prof. S. Wierczyńskiego znaną z opublikowanych dotąd tomów Polską Bibliografię Literacką, dającą m.in. systematyczny i wyczerpujący przegląd materiałów dotyczących recepcji literatur zachodniosłowiańskich w Polsce /przekłady i opracowania/.

W przeglądzie niniejszym z konieczności pominięto drobne artykuły, przyczynki i recenzje naszych sławistów opublikowane w różnych wydawnictwach periodycznych lub okolicznościowych.

Józef Magnuszewski

Kierownik Pracowni Filologii Zachodniosłowiańskiej Zakładu Słowianoznawstwa PAN

SESJA NAUKOWA POSWIĘCONA TWÓRCZOŚCI MARII KONOPNICKIEJ

Wśród licznych uroczystości i objawów kultu pamięci Konopnickiej w roku bieżącym, w którym czczona jest pięćdziesiąta rocznica jej zgonu, takich jak, z jednej strony, specjalna publikacja dwu wyborów poezji przez S.W. "Czytelnik", wznowienie wyboru nowel, przygotowanie czterotomowej edycji nowel, poezji i krytyki oraz osobnego wydania nie publikowanych oddzielnie studiów literackich i nieznannej korespondencji^{x/}, wystawienie trzech utworów dramatycznych poetki w teatrze białostockim, ekranizacja baśni "O sierotce Marysi", czy też, z drugiej strony, akademia i wystawy w kraju i poza krajem, budowa "szkoły tysiąclecia" imienia poetki w Żarnowcu - centralne miejsce zajęła Sesja Naukowa, zorganizowana 16 i 17 września w pałacu Łańcuckim przez Towarzystwo im. Konopnickiej, Ministerstwo Kultury i Sztuki, Woj. Radę Narodową w Rzeszowie i Towarzystwo Łączności "Polonia" - przy współudziale Instytutu Badań Literackich PAN. Sesja, której głównym organizatorem był dyr. J. B a c u l e w s k i /Warszawa/, połączona była z otwarciem muzeum biograficznego w dworku

^{x/} Por. Biuletyn Polonistyczny, zesz. 3, s.32-33.